

અધ્યયન નિષ્પત્તિ : SS 7.22 લોકશાહીમાં સમાનતાનું મહત્વ સમજે છે.

SS 7.23 રાજકીય સમાનતા, આર્થિક સમાનતા અને સામાજિક સમાનતા વચ્ચે તફાવત સમજે છે.

SS 7.24 સમાનતાના અધિકારના સંદર્ભમાં પોતપોતાના ક્ષેત્રમાં સામાજિક, રાજકીય, આર્થિક મુદ્દાઓનું અર્થઘટન કરે છે.

શૈક્ષણિક મુદ્દા	:	→ લોકશાહી	→ લોકશાહીમાં સમાનતા - અસમાનતા
		→ સમાનતા માટે સંઘર્ષ	→ સમાનતાના પ્રકાર - અર્થઘટન
		→ ભારતનું બંધારણ	→ આર્થિક, રાજકીય, સામાજિક સમાનતા
		→ મતાધિકાર	→ અન્ય લોકતંત્રમાં સમાનતા

પ્રશ્ન - 1 નીચે આપેલા દરેક પ્રશ્નના ઉત્તર માટે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ શોધી ☐ માં લખો.

- લોકશાહીનું સૌથી નાનું એકમ અને સૌથી મોટું એકમ કયું છે ?
(A) ગ્રામપંચાયત - સંસદ (B) ગ્રામ પંચાયત - તાલુકા પંચાયત
(C) લોકસભા - રાજ્યસભા (D) જિલ્લા પંચાયત - તાલુકા પંચાયત
- ભારતમાં સૌ નાગરિકોને કેટલા વર્ષ સુધી મફત, ફરજિયાત અને સાર્વત્રિક શિક્ષણનો અધિકાર છે ?
(A) 5 થી 14 (B) 6 થી 14
(C) 10 થી 20 (D) 6 થી 21
- વિશ્વનું સૌથી મોટું લેખિત બંધારણ કયા દેશનું છે ?
(A) અમેરિકા (B) ભારત
(C) ઈંગ્લેન્ડ (D) ફ્રાંસ
- હાલ તમે 12 વર્ષની ઉંમરના છો તો તમે મતદાન કેટલા વર્ષ પછી કરી શકશો ?
(A) 3 (B) 6
(C) 2 (D) 5
- દરેક સમાજને અને દરેક વ્યક્તિને સમાનતાનો અધિકાર કોના દ્વારા અપાયેલો છે ?
(A) સંસદ દ્વારા (B) બંધારણ દ્વારા
(C) સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા (D) A અને C બંને

A

B

B

B

B

6. ભારતમાં કયા પ્રકારની લોકશાહી છે ? D
  - (A) સંસદીય પ્રકારની
  - (B) પ્રમુખગત પ્રકારની
  - (C) સામ્યવાદી પ્રકારની
  - (D) એકપક્ષ નહીં
7. સૌને સમાન અધિકાર એટલે ..... ? C
  - (A) કાયદા સમક્ષ સમાનતા
  - (B) કાયદાનું સમાન રક્ષણ
  - (C) A અને B બંને
  - (D) એકપક્ષ નહીં
8. ભારતમાં યોજાતી વિવિધ ચૂંટણીઓમાં કોના માટે વિશેષ મતદાન મથકો છે ? B
  - (A) મહિલાઓ
  - (B) દિવ્યાંગો
  - (C) વૃદ્ધો માટે
  - (D) એકપક્ષ નહીં
9. RTE નું પૂરું નામ જણાવો ? C
  - (A) Right To Elementary Education
  - (B) Right To Elder Education
  - (C) Right To Education
  - (D) Right To Entertainment
10. વિશ્વની સૌથી મોટી લોકશાહી ધરાવતો દેશ કયો છે ? B
  - (A) અમેરિકા
  - (B) ભારત
  - (C) ફ્રાંસ
  - (D) ઈંગ્લેન્ડ

પ્રશ્ન - 2 નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર એક-બે વાક્યોમાં લખો.

1. આપણા દેશમાં મતાધિકાર કોને મળે છે ?

જ્યાપણ દેશમાં 18 કે 18 વર્ષથી મોટી ઉંમરના
દરેક નાગરિકને મતાધિકાર મળી છે.

2. ચૂંટણીપંચની કામગીરી શું છે ?

કોઈ પણ પુરાણી હર રાખ્યા વિના દેશમાં તૈંબાપીલા
સૌ મતદારી મતદાન કરી શકે એ માટે ચૂંટણીપંચ ખાસ
વ્યવસ્થા ગોઠવેલી તરમ્મ રીતે જ્યાંથી ચૂંટણી કરાવી છે. તે
મહિલા અને દિવ્યાંગ મતદારી માટે મતદાનની સુવિધા જોવી કરે.

3. બાળમજૂરી શા માટે અટકાવવી જોઈએ ?

બાળમજૂરી એ અસમાનતા છે. બાળકોનું શિક્ષણ છે. બાળમજૂરી બાળકોના શિક્ષણ મેળવવાના અધિકારોનો તોડ ગણાય અને 14 વર્ષ કરતા ઓછી ઉંમરના બાળકો મજૂરીથી રાખવું તે કાયદાની પ્રમાણભૂત છે.

4. લોકશાહીમાં સરકારની રચના કેવી રીતે થાય છે ?

લોકશાહીમાં સરકારની રચના ચૂંટણીના વાદ્યો દ્વારા થાય છે.

5. લોકશાહી કોને કહેવાય ?

લોકશાહી એટલી જેમાં લોકોએ મતાધિકારોનો ઉપયોગ કરીને ચૂંટના પુરતિદાઓ દ્વારા લોકોની ઇચ્છા પ્રમાણે વહીવટ ચાલતો હોય તેવી રાજ્યવ્યવસ્થા. આપણા દેશમાં લોકશાહી રાજ્યવ્યવસ્થા છે.

પ્રશ્ન - 3 નીચેના વિધાનો સાચાં છે કે ખોટાં તે જણાવો.

1. ભારત લોકશાહી ધરાવતો દેશ છે.
2. ભારતમાં અમુક જ નાગરિકોને મફત, ફરજિયાત અને સાર્વત્રિક શિક્ષણનો અધિકાર છે.
3. બાળમજૂરીએ શિક્ષણ મેળવવાના અધિકારનો ભંગ ગણાય છે.
4. સમાનતાનો અધિકાર એ બંધારણીય અધિકાર છે.
5. ભારત દેશનું શાસન બંધારણ પ્રમાણે ચાલે છે.

✓
✗
✓
✓
✓

પ્રશ્ન - 4 નીચેના દરેક વિધાનના ખોટા શબ્દ પર છેકો મારી વિધાન ખરું બનાવો.

1. સમાજમાં સમરસતા જળવાઈ રહે તે માટે બંધારણ દ્વારા લોકોને સમાનતાનો / નાગરિકતાનો-અધિકાર આપવામાં આવે છે.
2. વિશ્વનો બીજા ક્રમનો સૌથી મોટી લોકશાહી ધરાવતો દેશ ભારત / અમેરિકા છે.
3. આપણા દેશમાં તટસ્થ રીતે ચૂંટણીઓ યોજવાની જવાબદારી-સંસદ / ચૂંટણી પંચ ઉપર છે.
4. કોઈપણ નાગરિકને મતદાન કરવા માટે મતદારચાલીમાં / ચૂંટણીમાં નામ હોવું જરૂરી છે.

પ્રશ્ન - 5 નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર બે-ત્રણ વાક્યોમાં લખો.

1. બંધારણ દ્વારા આપણને કઈ કઈ બાબતોમાં સમાનતાનો અધિકાર આપવામાં આવે છે ?

૮૧) જુદા-જુદા દાર્શનિકી વ્યક્તિત્વોમાં સમાનતા ૮૨) વ્યક્તિગત
રાજાસભા સમાનતા ૮૩) વાપ્તો કુ બીલીતા ક્ષાધારી સમાનતા
૮૪) હિંદુ આધારિત સમાનતા ૮૫) શિક્ષણ મેળવવામાં
સમાનતા ૮૬) વિદ્યાર્થી અભિવ્યક્તિમાં સમાનતા.

2. વ્યક્તિના સર્વાંગી વિકાસ માટે કઈ બાબત જરૂરી છે ?

વ્યક્તિના સર્વાંગી વિકાસ માટે દર્શન, વાચન, ભારતી,
વંશ, રંગ વી જન્મસ્થાનના કૌંઈ પણ લક્ષણો વિના
સમાનતાના અધિકારો તરીકે સમાન
વર્ણો જરૂરી છે.

3. “બાળમજૂરી ગૂનો છે” આ વિધાન સમજાવો.

વાળમજૂરી શિક્ષણ મેળવવાના અધિકારનો ભંગ ગણાય છે.
આપણા દેશના સૌ નાગરિકોને ૬ થી ૧૪ વર્ષ સુધી
મજૂર, પ્રશિક્ષિત અને સાર્વજિક સ્થાપનાઓ અધિકાર છે.

આ અધિવાર સમાજ એટી આપવામાં આવેલ છે.
જાણી માણી ઉંમરે મજૂરી કરેલી તે બૂના ગણાય છે.

4. “કાયદા સમક્ષ સમાનતા” - વિધાન સમજાવો.

ભારતમાં બંધારણ દેશના બધા નાગરિકોને સમાનતા
આપી છે. સમાનતા એટલે સૌ સમાજ, લિંગ સૌને
સમાન તથા, સૌને સમાન અધિવાર એટલે કાયદા
સમક્ષ સમાનતા બધી કાયદાનું સમાન રસવા.

પ્રશ્ન - 6 નીચે આપેલ પારિભાષિક શબ્દોની સમજૂતી આપો.

1. બંધારણ. દેશની વહીવટ કરવા માટે દાવામાં આવીલ
નિયમોના સુવ્યવસ્થિત સંગ્રહને બંધારણ કહેવામાં
આવે છે. ભારતનું બંધારણ સૌથી મોટું લેખિત
બંધારણ છે.

3. વચસ્ક મતાધિકાર. ભારતના બંધારણ દેશના 18 જે વયથી મોટી
ઉંમરના દરેક નાગરિકને રીસ પાળી પુરુષના બિલ્લાવ
વિના મતાધિકાર આપી તેને વચસ્ક મતાધિકાર
કહેવામાં આવે છે.

પ્રશ્ન - 7 ટૂંકનોંધ લખો.

1. લોકશાહીમાં સમાનતા.

ભારત એક લોકશાહી દેશ છે. સમાનતા એ લોકશાહીની

પાતાની સિંદ્ધાંત છે. ભારતના અંધારી દેશના રાંી
જાગરણની સમાજતાની મળવવા આદ્યાર આદ્યો છે.
આ દુક દારા બધા જાગરણની પ્રાપ્તિની સમાજતા
તેમજ પ્રાપ્તિની સમાજતા જસા આપવામાં આપ્યું છે.
ભારતમાં ધર્મ, વંશ, મતિ, લિંગ, જાતિ, ભાષા, રંગ કે
જન્મસ્થળના કીઈ પણ પ્રકારના ભેદભાવ વિના
દરેક જાગરણની સમાજતાની દુક આપવામાં આપ્યો.
આપતા સમાજની મળવવા માટે પણ સમાજતાની
આદ્યાર ખૂબ જરૂરી છે.

2. મતાધિકારમાં સમાનતા.

ભારતમાં લોકશાહી શાસનવ્યવસ્થા છે. લોકશાહીમાં આદ્યારની
જસના લોકોના મતદાન વડે પ્રાપ્ત છે. આ માટે આપતા
દેશના અંધારાને 18 કે 18 વર્ષથી ઓટી ઉંમરના દરેક જાગરણને
સમાજ મતાધિકાર આપ્યો છે. ધર્મ, ભાષા, લિંગ, બોલી
કે આદ્યો અસમાજતા વડે પણ સમાજતાની આદ્યાર
દારા દરેક જાગરણની મતદાન પ્રવાની આદ્યાર મળીની
મતાધિકાર દારા કીઈ પણ પ્રકારની કઈ રાજ્યા વિના,
લોકશાહીમાં આપ્યા તથા દેશની મતદાર યાદીમાં
નોંધાયેલા બધા જાગરણો મતદાન કરી શકે છે.

પ્રશ્ન - ૪ પાઠ્યપુસ્તકમાંથી આ પ્રકરણનું વાંચન કરી નીચેના પ્રશ્નોનાં જવાબ મેળવી નોંધો.

- ભારતીય બંધારણના વિશેષતાઓ જણાવો.

- તમારી શાળામાં કુમાર તથા કન્યાઓની સામેલગીરી દ્વારા થતી પ્રવૃત્તિઓની નોંધ કરો.
- સા.ક-સા.શા.ઈની પુણતિ, સર્જોરંજજાના શાલકમો, સાંસ્કૃતિક પુણતિઓ, શાસ્ત્ર સમિતિ, રાષ્ટ્રીય પ્રાંતી રેલી, પુલાસા, ત્રિજ દ્વીપ, ભારી જગ્યાએ કુમાર તથા પ્રજ્ઞાઓની સામેલગીરી થતી પુણતિઓ.

ક્રમ	અધ્યયન નિષ્પત્તિ	SCE મૂલ્યાંકન			ગુણ
		x	?	✓	
SS 7.22	લોકશાહીમાં સમાનતાનું મહત્વ સમજે છે.				
SS 7.23	રાજકીય સમાનતા, આર્થિક સમાનતા અને સામાજિક સમાનતા વચ્ચે તફાવત સમજે છે.				
SS 7.24	સમાનતાના અધિકારના સંદર્ભમાં પોતપોતાના ક્ષેત્રમાં સામાજિક, રાજકીય, આર્થિક મુદ્દાઓનું અર્થઘટન કરે છે.				

શિક્ષકની સહી : .....

134